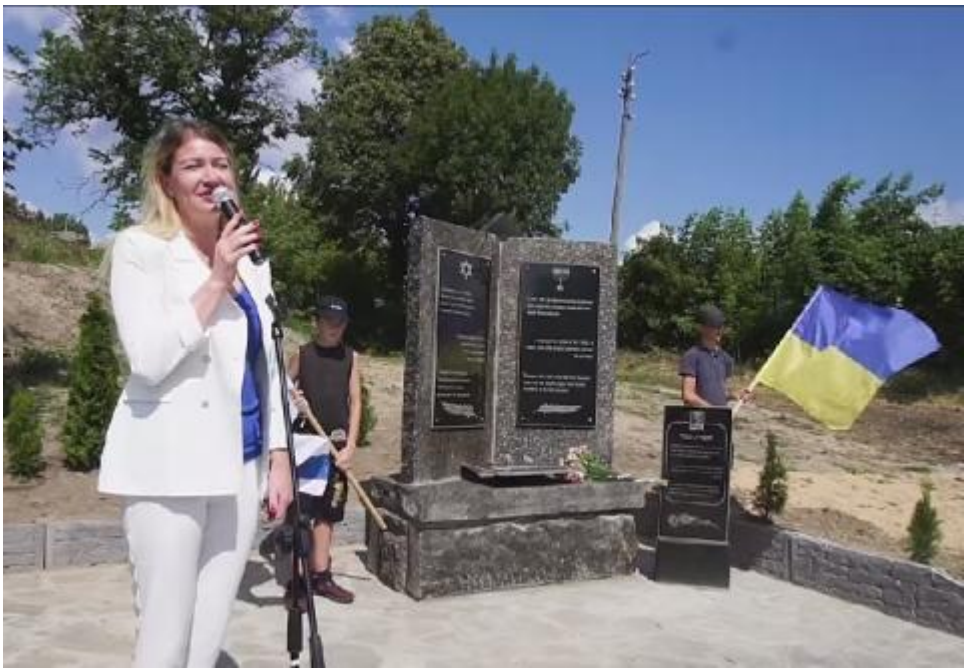
«Ми сюди сміття ходили викидати!» У Василькові відкрили пам'ятник жертвам Голокосту

Голова міста Наталія Баласинович виступає на відкритті меморіалу

2305 євреїв були розстріляні нацистами у Покровському яру міста Василькова у роки Голокосту. 80 років знадобилося на те, щоб позначити це місце, хоча і сьогодні деякі городяни обурюються, що їм перегородили шлях до найближчого звалища, в яке за ці роки перетворили братську могилу.

Вбивства євреїв Василькова почалися практично відразу після окупації міста в кінці липня 1941-го. Але після перших же «акцій» німецький доктор почав бурчати: «Недобре, трупи валяються де попало — всупереч усім епідемічним нормам. Наведіть порядок». І навели. Вбивства поставили на потік, відвівши для них територію Покровського яру, де розстріли тривали практично до звільнення міста в листопаді 1943-го.

Після війни на цьому місці проклали вулицю, а вже в наш час рів, куди скидали тіла вбитих, місцеві стали потихеньку присипати і будуватися прямо на кістках. Влада прекрасно знала, що представляє собою ця просочена кров'ю і змішана з кістками земля, але продовжувала виділяти ділянки у приватну власність.

Так виглядає сьогодні Покровський яр, де розстрілювали євреїв

Не один рік домагався голова єврейської громади міста Яків Тамаркін дозволу встановити тут (на гроші громади) невеличкий меморіал, але лише нещодавно обрана голова адміністрації Наталія Баласинович пішла назустріч євреям (які колись складали до половини населення Василькова). Мерія виділила ділянку в ста метрах від Яру, біля Покровського кладовища, яке стало дорогою смерті для нещасних.

Ні копійки державних коштів витрачено не було, на пам'ятник збирали з миру по нитці, але ініціатива викликала рішучий протест жителів будинків по вул. Небесної сотні. Коли робочі монтували меморіал, деякі мешканці накинулися на них з криками: «Жидівські гроші відмивають! Жидівські пам'ятники ставлять! Ми ходили сюди сміття викидати, а нам дорогу перегородили!». Місце це, дійсно, перетворилося в останні роки в імпровізоване звалище, яке жодним чином не турбувало чиновників. Обурення жителів вилилося в акцію протесту, дехто навіть зупиняв перехожих, поливаючи антисемітською лайкою «знахабнілих» євреїв.

Голова громади звернувся у поліцію, побоюючись, що пам'ятник спотворять відразу після встановлення. Яків Ісерович просив провести роз'яснювальну бесіду з земляками, вжити якісь превентивні заходи. Правоохоронці зітхнули і порекомендували встановити відеоспостереження, так як «з пам'ятником у вас можуть бути проблеми...».

Загальний вигляд пам'ятника

На жаль, сюрпризи готували не тільки «стурбовані громадяни», а і відділ культури міськвиконкому. «А навіщо писати, що вбиті — євреї?», — здивувалися там за тиждень до відкриття меморіалу. Це був привіт з 1950-х, коли при установці на єврейському кладовищі невеликої стели в пам'ять про розстріляних нацистами одноплемінників, міськком заборонив перераховувати на ній єврейські прізвища, обмежившись традиційним: «Тут поховані жертви фашизму».

Втім, прогрес є — отримавши відповідні документи з «Яд Вашем» і порівнявши чисельність єврейського населення Василькова до і після війни, це заперечення було знято.

Голова єврейської громади Яків Тамаркін

Здавалося б, залишається перерізати стрічку, але буквально за декілька днів до церемонії текст, вигравіруваний на меморіалі, «зарубали» на голосуванні місцеві депутати разом з тим же відділом культури... На цей раз збентежила перша фраза, зі згадуванням місця трагедії: «На цьому місці, в яру... ». Воно й зрозуміло, адже яр, де відбувалися розстріли, знаходиться сьогодні у приватній власності, і депутати доклали до цього руку... Щоб не зривати відкриття, довелося виправити і «...знищені 2305 євреїв м. Васильків» на обтічне: «...знищено більше 2000 євреїв».

І все-таки пам'ятник зайняв своє місце. На церемонії виступили мер міста Наталія Баласинович, секретар посольства держави Ізраїль Павло Левін-Бергер, президент Ваада України України Йосип Зісельс, а голова громади Яків Тамаркін вручив подячні грамоти всім, хто наближав цей день.

Вперше за 80 років тут молилися за душі закатованих у яру євреїв — слова Ізкора злітали у сонячне небо, а люди плакали...

Анна Чернявська, спеціально для «Хадашот»